

Hans Fredrik Dahl:

Les denne oppgaven
1-eg. Høyre har fått 70 prosent
i Arbeiderpartiet skilte seg ut.
Mottatt 1. januar 1976

Trykkes i Historisk Tidsskrift
nr. 3, 1976

VIKUN QUISLINGS STATSKUPP 9. APRIL.

ET FORFATNINGSHISTORISK PERSPEKTIV¹

105436

23 sider

Vidkun Quislings regjeringsdannelse 9. april 1940 var et statkupp, det eneste i Norge i nyere tid. Det har vakt liten oppmerksomhet i denne egenskap. Den statsrettslige litteratur oppholder seg ikke ved begivenheten i kringkastingsstudio kl. 19.32, da Quisling utropte seg selv som ny regjeringssjef. Den rettslige granskningen i 1945 var heller ikke så opptatt av kuppet i seg selv som av regjeringsdannelsen som forrædersk akt og samarbeid med fienden. Den historiske forskning har stort sett fortsatt i dette spor. Wyller har riktig nok streift 9. april-regjeringens bakgrunn i norsk politikk. Men Skodvin, Hartmann og Loock vever Quislings skritt den 9. april inn i mønstret av tyske planer og aksjoner. De gir Quisling rollen som brikke, og ser statskuppet som en del av den - riktig nok uoffisielle - tyske politikk i Norge.¹

Det er klart at Quisling var en brikke. Det er også helt klart at hans regjeringsdannelse hører hjemme i konteksten av tysk historie. Quisling underhandlet med Hitler, tilbød seg å danne regjering, ga militære informasjoner forut for okkupasjonen. Det er riktig nok uklart hvor langt disse samtaler egentlig styrte hans skritt i april-dagene. Han ble jo, etter overveielserne i Berlin i januar-februar 1940, satt

62

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

Dette er en skjematisk framstilling over det som ble foretatt fra regjeringens side i tiden I/I-1940 - 9/4. s.å.

Skjemaet er hentet fra major O.H. Langelands bok "Dømmer ikke."

FARESIGNALER OG REGJERINGENS REAKSJONER I 1940.

<u>TIDSPUNKT.</u>	<u>FARESIGNALER.</u>	<u>REGJERINGENS REAKSJON.</u>
Ved nytt- år 1940.	Koht opplyste at situasjonen var så kritisk at vi kunne være med i krigen innen en uke.	Ingen.
16. febr- uar.	Engelske krigsskip i kamp med et tysk på norsk område (Jøssing- fjorden).	Koht sender en flott protestnote til England.
Slutten av febr- uar begy- nnelsen av mars.	Innen-og utenlandsk presse viser tydelig at faren for Norden stadig øker.	Ingen.
19. mars.	Chamberlain uttaler at krigen står på dørstokken til Norge.	Regjeringen sover videre.
"25. mars.	Den tyske sendemann søker Koht og meddeler at det var fare for at Ty- skland ville overta vernet av norsk sjøområde.	Koht sover videre.
29. mars.	Minister Scheel i Berlin skriver: "Noe fredstegn er ikke å øyne. Det eneste sikre er at Norge bør holde sitt for- svar i orden så sterkt som vår ytter- ste evne tillater det."	Koht sover fremdeles videre. Vårt forsvar var ikke satt opp til vår "ytterste evne", men hver 10. mann var mobilisert.
29. mars og f- ølgende dager.	Verdenspressen formoder at det allierte krigsråd hadde besluttet angrep mot norsk sjøområde.	Regjeringen sover stadig.
31. mars.	Churchill bebuder i kringkastingstale hardere krigføring også med direkte adresse mot de nøytrale.	Regjeringen reager- rer ikke.
1. april.	Minister Scheel melder om innskip- ninger av tropper som kan ha Norge som mål.	Regjeringen frem- deles uvirksom.

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

TIDSPUNKT	FARESIGNALER.	REGJERINGENS REAKSJON.
2. april.	Chamberlain holder en tale i Underhuset som direkte oppfattes som trussel mot Norge.	Koht sover stadig. Koht refererer talen ufullstendig og feil i Stortinget.
3. april.	Minister Colban, London, telegraferer at et fremtredende medlem av Underhuset hadde meddelt at den britiske regjering forbereder aksjon mot malmtrafikken.	Ingen handling.
5. april.	Scheel telegraferer fra Berlin at det går rykter om angrep på Norge og Sør-kyst.	Koht bruker et helt døgn på å sende en melding til forsvarsministeren.
5. april.	Minister Esmarch, København, telefonerer at det foreligger melding om forestående angrep mot Danmark og Sør-Norge.	Regjeringen stadig uvirksom.
5. april.	Aftenposten melder at at tyske fly rekognoserte og fotograferte på norsk område.	Ingen.
5. april.	Generalstabsjefen foreslår mobilisering.	Regjeringen avslår.
5. april.	Den britiske og franske minister leverer enslydende noter hvor de meddeler at Vestmaktene ikke vil finne seg i at Tyskland får livsviktige resurser fra Norge.	Koht fortier forholdet med notene i Stortingsmøte 6/4. Han brukte tre dager for å sende gjenpart til Utenrikskomiteen.
6. april.	Generalstabsjefen foreslår mobilisering til tross for at Vestmaktens noter fra dagen før ble fortiet for han.	Regjeringen avslår.
7. april.	Alarmerende telegram fra legasjonen i Berlin.	Koht foretar ingenting. Underretter ikke engang regjeringen.
7. april.	Telefon til Aftenposten fra Berlin om at alle der visste at Norge ville bli angrepet.	Utenriksdepartementet hindrer offentliggjørelse av meldingen.

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

TIDSPUNKT.	FARESIGNALER.	REGJERINGENS REAKSJON.
8. april. Kl. 6.	Kl. 6 morgen underretter den britiske og franske sendemann i Norge om mineutlegging på den norske kyst.	Koht ringte straks Nygaard- svold. Men statsministeren nektet å holde regjerings- møte. Han ville først ha møte i Utenrikskomiteén
Kl. 9.	Generalstabsjefen er alermert over mineutlegging, går til forsvarsministeren og foreslår mobilisering.	Forsvarsministeren foretar ingenting.
Kl. 10.30.	Undermøteri Utenrikskomiteén kommer med melding "Om de austere tyske flåtestyrker som påpasserte danske farvann.	Koht prater i Utenrikskomiteén og sier bl. a.: "Hvordan kunne vi då få lite- grann utsetjing med at Tyskland gjorde noko mot Noreg... så trur eg det ville være ei vinning!"
Kl. 12.	Kommanderende general og generalstabsjefen går til forsvarsministeren og foreslår mobilisering.	Forsvarsministeren meddelte at han ikke kunne regne med å få regjeringen med på å mobilisere mer enn et par bataljoner.
Kl. 15.	Melding til admiralstaben om at det tyske troppetransportskip "Rio de Janeiro" er torpedert ved Justøy.	Ingen reaksjon.
Kl. 16.	Koht får telefonmelding fra London at tyske flåtestridskrefter går mot Narvik.	Koht beretter senere at da sto det stille for han. Ingenting ble gjort.
Kl. 17.	Melding fra general Liljedal om at tyske soldater var kommet i land i Lillesand fra torpedert tysk skip.	Regjeringen fortsatte å sove.
Kl. 20.	Regjeringskonferanse. Forsvars- ministeren la fram kommanderende generals forslag om mobilisering.	Regjeringen avviste forslaget og besluttet å inn- kalle to bataljoner. Generalstabsoffiserene får beskjed om å gå hjem å sove

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

TIDSPUNKT.	FARESIGNALER.	REGJERINGENS REAKSJON.
Kl. 23.23.	Admiralstaben melder at fiendtlige fartøyer passerer Færder. Kanontorden høres.	Regjeringen sover.
9. april. Kl. 0.08.	Melding om at Rauer og Bol'ærne er i kamp.	Regjeringen sover.
Kl. 00.25.	Flyalarm i Oslo.	Regjeringen kommer sammen ca. Kl. 1. Ingen ting besluttet. Koht gikk hjem etter tannbørste og pyjamas.
Kl. 0. 1.24.	Melding: 4 store kryssere har passert Fuglehuk kl. 24. deles ikke.	Regjeringen mobiliserer fram-
Kl. 0. "2.06.	Admiralstaben får melding om angrep mot Bergen.	Kl. ca. 3. beslutter regjeringen delvis mobilisering med frammøte torsdag.

OMKJØRINGEN 9. APRIL 1940.

Innledning:

Når man leser nøktern krigshistorie er det et spørsmål som stadig dukker opp, nemlig dette: "Hvorfor ble ikke regjeringen Nygaarsvold stilt for riksrett etter frigjøringen i 1945?" I følge norsk lov skal de statsråder som "viser uforstand eller fersømmelighet i sin virksomhet" stilles for riksrett. (Se § 30 i den nå-gjeldene grunnlov).

I tillegg til de høyst foruroligende ting som er nevnt i det forutgående skjemaet kommer disse:

- 1.) et ble ikke holdt statsråd natten til den 9. april. Grunnloven sier i sin § 13 at det er kongen (i statsråd) som har kommandoen over troppene.
- 2.) fastsettelsen av mobilisering ved første krigsdekk den 11/4.
- 3.) general Liljevald i ledet med mobiliserte troppene til /søkte et annerledes bilde enn alle fikk se og ordre. ved å-ti en fikk kontakt med alle, fikk han ordre om å stoppe mobiliseringen.

Undersøkelser-kommisjonen av 1947 har også fremt til at det skulle grunnlag for riksrett.

Riksrett var også nødvendig fordi Nygaarsvold i sitt brev til protokollkomiteen, (brevet var sendt den 11 august 1947) omtrent hevder at hans prestasjoner hadde vært utmerkede. Protokollkomiteen kom frem til det samme som Undersøkelser-kommisjonen, men sendte riksrett med den tåpelige begrunnelse at de ville ødelegge enhver respekt for rettsoppgjøret.

Riksrett var nødvendig både for å fastslå ansvarsforholdet i 1940, og fordi det var et nødvendig ledd i rettsoppgjøret.

~~Til tross for regjeringens alle forsøk ble ingen riksrett holdt.~~

Manyd

OMKRING DEN 9. APRIL 1940 .

I 1933 vedtok Stortinget en lov om nedtrapping av det norske forsvar. Denne nedrustningspolitikken fortsatte man med selv etterat de andre land i Europa var begynt å ruste opp.

Den 14. oktober 1933 forlot Tyskland Nasjonenes Forbund og avrustningskonferansen. I 1935 angrep Mussolini Etiopia, Hitler innførte vanlig verneplikt i 1935 og besatte Rijnland i 1936.

Det var etter alle disse skremmende handlinger det norske Arbeiderparti kom til Stortingsvalget i 1936 med følgende forsvarsplan: "Det norske Arbeiderparti vil bekjempe enhver rustningspolitikk. Militærvesenet skal omlegges til vaktvern." Denne omleggingen til vaktvern skulle skje over en treårsperiode. Mens hele Europa rustet opp, rustet Norge, med Arbeiderpartiet og Venstre i spissen, ned. Arbeiderpartiet og Venstre ville ta en eventuell okkupasjon uten et sverdslag.

Den 24. august 1939 opplevde verden et sjokk. Sovjet og det nasjonal-sosialistiske Tyskland, hadde klokken to om natten undertegnet en ikke-angrepspakt.

Den 1. september 1939 brøt den annen verdenskrig ut: Polen ble besatt på noen få dager, og England og Frankrike erklærte Tyskland krig. På denne tiden brant hele Europa, men i Norge Skjedde det ingen ting. På dette tidspunkt var det bred enighet blant de tyske lederne om at Norge tjente Tyskland best ved å være nøytralt.

I midten av februar 1940 inntraff Altmark-affæren. Altmark var et tysk tankskip med ca. 300 britiske fanger ombord. Altmark kom inn i den norske led og gikk sørover i den norske innenskjærsled, eskortert av norske marinefartøyer. Den 16. februar var skipet kommet så langt som til Jæren. En britisk jagerflotilje hadde fått ordre om å kapre Altmark, og sendte den 16. februar en jager inn i Jøssingfjord hvor Altmark hadde søkt tilflukt. De britiske fanger ble befridd. Norske marinefartøyer protesterte, men grei ikke inn. Denne episode vakte stor oppsikt i Norge, Storbritania og ikke minst i Tyskland.

Den 21. februar ga Hitler general NæV. Falkenhorst ordre om å fullføre planene for operasjon "Weserübung"

y

Operasjon "Weserübung" var kodenavnet på angrepsplanen.

(Den er gjengitt på de to følgende sider).

Berlin den 1/3 1940.

Føreren og øverste sjef
for krigsmakten.
WFA/Abt. L.nr.22070/40.g.Kdos. Chefs.
Hemmelig kommandosak, Sjefssak.

59 eksemplarer.

3 eksemplarer.

O.H.d.M.

I op 223/40.

Inngått 4.III.40.

Bilag:

Hemmelig kommandosak.

Sjefssak.

Kun ved offiser.

Direktiver for operasjon "Weserubung".

1) Utviklingen av situasjonen i Skandinavia krever at alle forberedelser treffes for å besette Danmark og Norge med deler av krigsmakten (operasjon "Weserubung"). Ved det skal engelske overgrep mot Skandinavia bli forebygget, vår malmbasis i Sverige sikret og utgangsstillingen for krigsmarinen og luftvåpenet mot England utvidet.

Det tilfaller krigsmarinen og luftvåpenet i den grad forholden gjør det mulig, å sikre foretagendet mot angrep av engelske sjø- og luftstridskrefter.

De krefter som skal settes inn for operasjon "Weserubung", skal av hensyn til vår militærpolitiske styrke like overfor de nordiske stater, holdes så svake som mulig. Deres tallmessige svakhet skal utlignes ved besluttosom handling og overraskende utførelse. Det skal prinsipielt legges vekt på å gi foretagendet karakteren av en "fredelig" besettelse som har den nødvendige beskyttelse av den nordiske staters nøytralitet som mål. Krav overensstemmende med det skal ved begynnelsen av besettelsen, tilstilles regjeringene. Flåte- og luftdemonstrasjoner skal, hvis det er påkrevd, gi det nødvendige ettertrykk.

Hvis det likevel gjøres motstand, skal denne brytes ved innsetning av alle militære midler.

2) Jeg gir sjefen for XXI armekorps, infanterigeneral von Falkenhorst, i oppdrag å forberede og lede foretagendet mot Danmark og Norge (sjef for gruppe XXI).

Han står direkte under meg i operasjonsspørsmål. Staben skal suppleres fra de tre forsvarsgrener.

De styrker som stilles til disposisjon for operasjon "Weserubung" skal bli særskilt beordret. De må ikke bli tatt i bruk for andre krigsskueplasser.

Luftstridskreftene skal taktisk underlegges gruppe XXI for gjennomføringen av "Weserubung". Etter fullført oppdrag underlegges de igjen sjefen for luftvåpenet.

Innsatsen av de av krigsmarinen og luftvåpenet umiddelbart ledede styrker, må skje i nøye forståelse med sjefen for gruppe XXI.

Forsyningen av de styrker som er avgitt til gruppe XXI, skal ordnes av forsvarsgrenene etter krav fra gruppesjefen.

3) Overskridelse av Danmarks grense og landsettingen i Norge skal skje samtidig. Foretagendene skal forberedes grundig og så hurtig som mulig. I tilfelle av at fienden tar initiativet mot Norge, må egne motforholdsregler hurtig kunne løses.

Det er av den største betydning at våre tiltak treffer de "nordiske stater" og vår vestlige fiende uforberedt. Dette må ha for øye ved alle forberedelser, særlig ved tilveiebringelsen av den nødvendige skipstonnasje, troopers oppsetning, deres framføring og innlastning. Kan man ikke lenger temmeligholde forberedelsene for innlastningen, skal man meddele førere og tropp andre mål enn de virkelige. Troppen må ikke bli kjent med de virkelige mål før ved avreisen eller etter denne.

4) Besettelse av Danmark ("Weserubung" Sud").....

5) Besettelse av Norge ("Weserubung Nord")
 "Oppgave for gruppe XXI": Overraskende besettelse av de viktigste kystbyer fra sjøen og ved landsetningsforetagender fra luften. "Krigsmarinen" overtar forberedelsen og utførelsen av transporten til sjøs av landsetningstroppene og av de styrker som under det videre forløp skal føres etter. Den sikrer etterforsyningen sjøverts. Hurtig utbyggning av Norges kystforsvar må forberedes.

Luftvåpenet" skal etter utført besettelse, sørge for såvel forsvar i luften som utnyttelsen av den norske basis for luftkrigføringen mot England.

6) Gruppe XXI gir løpende meldinger til Overkommandoen om hvor langt forberedelsene er kommet og fremlegger en tidsordnet oversikt over gangen i forberedelsene. Det skal også angis den kortest mulige tidsfrist som er nødvendig fra ordren om igangsettingen av operasjon "Weserubung" blir utsendt til den kan bli utført.

Påtenkt kommandoplass skal meldes inn.

Dekknavn: "Weserubung"- dagen for foretagendet. "Weserzeit"- klokkeslettet for foretagendet.

Adolf Hitler (sign.)

OMKJØRING DEN 9. APRIL 1940.

Meldinger om britiske og franske foranstaltninger påskyndet arbeidet med angrepsplanen, og den øverste, tyske ledelse krevde at operasjon "Weserübung" skulle være klar til gjennomføring fra 10. mars, på fire dagers varsel.

Den franske, norske og britiske ledelse mente at et tysk angrep på Norge ville være for dristig til å være sannsynlig. Noe av det samme mente også den tyske ledelse, men de mente også at i et angrep på Norge lå også en sjanse. Den 9. mars uttalte sjefen for den tyske sjøkrigsledelse følgende til Hitler:

"Operasjon 'Weserübung' er dydende nødvendig. Det er imidlertid min plikt å forklare den arten av av de sjøkrigsoperasjoner som er nødvendige for å gjennomføre den. Disse operasjonene er i strid med alle grunnsetningene for sjøkrigsføring, fordi de i henhold til disse bare er gjennomførbare under forutsetning av at vi har de nødvendige sjøstridskrefter til rådighet. Men dette er ikke tilfelle. Tvert imot vil operasjonen ikke bli utført under trusel av langt overlegne britiske fartøystyrker. Jeg tror likevel at overføringen av troppene kan lykkes hvis den blir utført overraskende... Et kritiske øyeblikk vil inntruffe ved forseringen av kystbefestningene under innløpet til fiendens havner. Jeg tror imidlertid at forseringen vil lykkes hvis vi kommer overraskende på nordmennene og at nordmennene ikke vil beslutte seg for kamp tilstrekkelig raske, om de i det hele tatt kommer til å bestemme seg for å åpne ild."

Den 22. mars mottok regjeringen et brev fra den norske menigheten i Berlin, Scheel. Brevet sluttet slik: "Noe fredstegn er ikke å se, det eneste sikre er derfor at Norge holder sitt forsvar i orden, så sterkt som vår ytterste evne tillater det." Regjeringen mottok samme dag et telegram fra den norske minister i København. *Det* var omtrent tilsvarende med Scheels brev.

På et krigsråd den 28. mars bestemte den øverste, allierte ledelse å legge ut mine på tre steder langs norskekysten for dermed å stoppe den tyske maltransporten gjennom ~~nårskefjærrvann~~.

Den 31. mars forelå det en beslutning av de britiske stabssjefer om å sette i verk en landgangsoperasjon, dersom Tyskland reagerte på mineutleggingen med et militært angrep på Norge eller åpenbare tiltak i den retning.

OMRANG DEN 9. APRIL 1940.

I tiden mellom den 1. og den 3. april ble denne beslutning godkjent av den britiske regjering. Landgangsplanene som ble kalt "Plan 44" inneholdt to deler:

- 1) Landgang i Stavanger med flyplassen Sola, Bergen og Trondheim ("Operation Stratford").
- 2) Landgang i Narvik med mulig fremstøt på svensk område (Operation "Expedition").

De første britiske flåtestyrker med kurs for Norge forlot England den 2. og 3. april. Den 7. og 8. ble landgangstropper tatt ombord i krigsskip i flåtehavnen Rosyth (i Firth of Forth). Disse troppene var ikke utstyrt for kapp, men bare for vakttjeneste, og de holdt seg til 3. april. Kort tid etter at de var innskipet, ble de beordret i land igjen. Plan 44 var dermed oppgitt, men skipene ble sendt ut for å overvåke de tyske krigs- og transportskip, som man hadde tro på at var på vei mot Norge.

Lørdag den 3. april bestod de fleste av troppene på Norge skulle foregå den 3. april. I løpet av 4. og 5. april skulle de utpekte havnebyer besettes. Lørdag den 3. april kl. 7.00 (norsk tid) forlot de første transportskipene Tyskland. I løpet av 4. og 5. april var de fleste av skipene på vei mot Norge.

Den 3. april fikk regjeringen et telegram fra Berlin.

~~Telegrammet~~ 1. april. Det opplyses fra Berlin at det er en stor sannsynlighet for at tyskerne vil invadere Norge. Det er en stor sannsynlighet for at tyskerne vil invadere Norge. Det er en stor sannsynlighet for at tyskerne vil invadere Norge.

Det ble overbedet ikke fortatt noe etter at regjeringen fikk telegrammet. Lørdag den 3. april fikk regjeringen meldinger om tyskernes aktivitet nede regjeringen, men ingenting ble foretatt for å hindre en eventuell invasjon. Det ble verken mobilisert eller satt i verk andre tryggingstiltak for å forsvare landet.

Lørdag den 3. april holdt Koht en tale i Stortinget hvor han omtalte situasjonen. Han trygde på ny drøv på frisen om vår vilje til nøytralitet. I sin tale omtalte han de fremmede fly som stadig kom over norsk område. Han sa at ~~Koht~~ håpet det ble slutt på dette, da han mente at slik flyging ikke kunne tjene noe krigsformål. Koht var mannen som oppfattet situasjonen. Når tyskerne drev rekognoseringsflygning over hele Norge for å se om det foregikk noen mobilisering, så mente Koht at det ikke tjente noe krigsformål.

Denne talen gav et falskt bilde av situasjonen, han nevnte heller

REGLERING DEN 9. APRIL 1940.

ikke de noter han hadde mottatt kvelden i forveien, så stortingsmennene gikk fra hverandre uten i det hele tatt å ane situasjonens alvor. Koht har senere unnskyldt seg med at han ikke ville skape panikk ved å innkalle til hemmelig stortingsmøte uten varsel. Ca. kl. 6.00 om morgenen den 8. april ble Koht underrettet av den britiske sendemann i Norge om at Vestmaktene hadde lagt ut miner i norsk territorialfarvann. Minene var lagt ut på ^{de tre} steder langs norskekysten: i Vestfjorden, ved Bud (på Romsdalskysten) og ved Stad (på Mørekyten). Koht telefonerte til statsministeren og til kommanderende general og opplyste om meldingen han hadde fått. På dette tidspunkt var to ting klare: I) At Vestmaktene hadde drevet krigshandlinger på norsk område, og II at tyske stridskrefter var på vei mot Norge. Til tross for disse to meget, meget klare krigsvarsler foretok ikke regjeringen seg annet enn å sende en flott protestnote til Vestmaktene. Ved ^{den} tiden om formiddagen kom det melding om at store, tyske flåtestridscrefter passerte danske farvann. Senere på dagen fikk Koht både telefonisk og telegrafisk beskjed om at tyske skip var på vei mot Narvik. Det ble også holdt et møte i Utenrikskomiteen den 8. april og der uttalte Koht følgende: "Det har i dei siste dagane vore ei rekke med meldingar frå Tyskland om at det var ~~planlagt tiltak~~ ^{som vandra seg mot} Noreg, med tanke på særskilt å setja seg fast i Sør-Noreg. Men det er meldingar som ikkje kviler på noko offisielt grunnlag, så vi kan ikkje vita for visst kva dei i grunnen byggjer på, og kva som er ^{alvor}et i dei. Men vi kan vel trygt gå ut frå, at straks dette vart kjent som nå er kunngjort frå britisk og fransk side, vil Tyskland gå igang med eit eller anna tiltak på sin kant, og det vil vel då koma til å vandra seg mot Noreg kanskje over Danmark, og forutset då at Danmark ^{og} skulle koma i faresonen. Men det er vel ikkje heilt visst at Tyskland vil taka den vegen. Det kan ^{og} gå beint med sin flåte til Noreg." I "Norsk utanrikspolitikk fram til 9. april 1940" hevder Koht at han umulig kan ha sagt noe så dumt, og at det må vere feil i referatet som som imidlertid er lite trolig. Senere, på samme møte ^{kunne} ~~han~~ ^{at det} formannen i Utenrikskomiteen, Hambro, opplyse ^{at det} var kommet en melding fra Admiralstaben som sa at 46 tyske oppsynsfartøyer og 48 armerte trålere var seilt opp

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

gjennom Kattegat, ^{men at de} ennå ikke hadde nådd Skagen; (dette er også nevnt på. på midten av den forutgående side). Ved tre-tiden kom nok en viktig melding, den fortalte at et tysk transportskip var torpedert av de allierte, og at tyske soldater var kommet iland i Lillesand. Dette var nok et brudd på Norges nøytralitet fra de alliertes side. De ca. 100 tyskere som ble reddet fra det tyske transportskipet ("Rio de Janeiro") fortalte at de skulle til Bergen for å beskytte Norge. Grunnen til at de fortalte dette var angivelig at de trodde de skulle til Skottland og derfor villet hjelpe Nordmennene med å si at de skulle til Bergen, (dette er imidlertid noe som jeg bare har fått høre muntlig og jeg er derfor ikke i stand til å dokumentere påstanden). Det ble holdt regjeringamøte til langt utpå kvelden den 8. april, men etter møtets gang så det ikke ut til at noen av regjeringsmedlemmene trodde at det skulle bryte ut noen krig i den nærmeste framtid. Sent på kvelden ble det besluttet at man skulle mobilisere to bataljoner på Statfold. De militære myndigheter hadde krevd langt mer omfattende mobilisering, men forsvarsministeren gikk god for at det ikke var nødvendig. Ved 23.30 tiden kom det melding fra en bevoktningsbåt om at fremmede skip var under innmarsj i Oslofjorden. Like etter denne meldingen kom en ny melding om at Rauer og Bol'erne hadde vært i kamp. Regjeringen ble kalt sammen til nytt møte etter denne meldingen og den saken som først og fremst ble tatt opp nå var mobiliseringen. Det ble til slutt bestemt at man skulle mobilisere på vanlig måte og med frammøte den 11. april. Beslutningen om mobilisering kom først etter at tyske soldater hadde vært på norsk jord i 12 timer.

TIRSDAG DEN 9. APRIL.

Stadig innløp nye meldinger, som kunne fortelle at tyskerne var i ferd med å besette flere større kystbyer.

Angrepsstyrken mot kystbyene var fordelt slik:

- 1) Mot Narvik 2000 mann på to jagere.
- 2) Mot Trondheim 1700 mann på en krysser og fire jagere.

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

3) Mot Bergen 1900 mann på tre kryssere, to torpedobåter og fem motortorpedobåter.

4) Mot Kristiansand 1000 mann på ~~en krysser~~ ^{en krysser} to torpedobåter og sju motortorpedobåter.

5) Egersund 150 mann på fire minesveipere,

6) Mot Arendal 150 mann på en torpedobåt.

7) Mot Oslo, Oscarsborg og Oslofjord 2000 mann på tre kryssere, tre torpedobåter og åtte minesveipere.

Det skulle også komme ca. 1000 mann med fly til Fornebu og like mange til Sola, ved Stavanger.

Alt, ialt var det ca. 11 000 mann som kom til Norge den 9. april, men senere fulgte større stykker.

De tyske divisjonene som ble sendt til Norge den 9. var:

~~101. og 102.~~ 106. divisjon mot Østlandet,

214. divisjon mot Østlandet,

69. divisjon mot Vestlandet,

181. divisjon mot Trøndelag,

3. bergdivisjon mot Nord-Norge.

Det ble også stilt styrker fra det tyske luftvåpenet, mer enn 1000 fly og fire fallskjærkompanier.

Det er under satt opp et slags skjema over angrepet på kystbyene.

I Arendal satte tyskerne iland et hjulrytterkompani fra en torpedobåt. Torpedobåten gikk ut igjen uten at en norsk torpedobåt som var ~~stasjonert~~ der åpnet ild.

I Kristiansand ble tyskerne først drevet bort av Festningen der.

Da tyskerne en tid senere gikk til nytt angrep ga kommandanten ordre om å åpne ild. Litt senere kom det melding om at et av fartøylene førte fransk flagg, dette førte til stans i ildgivingen og tyskerne klarte å komme iland. (Senere har det kommet fram at det ikke var et fransk flagg ~~men~~ ^{så} men et tysk signalflagg).

I Egersund kom tyskerne iland fra minesveipere og overrumplet de norske styrkene som var der.

Utenfor Stavanger ble den norske jageren Eger skutt i senk av tyske fly etter at den hadde senket et tysk transportskip.

På Sola ble to norske fly skadd av tyske luftstridskrefter da de prøvde å fly til Østlandet.

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

I Bergen ble fartøyene som var stasjonert der gjort klare til krig den 8. april. Ved 6. 100-tiden (9/4) ble det meldt at fremmede krigsskip var på vei inn Korsfjorden. Det ble gitt ordre til å legge ut miner i Lerøyosen, men de fremmede fartøyer klarte å komme uskadd igjennom minefeltet. Lerøy fort åpnet ild med sine 35 mm. kanoner, og en norsk torpedobåt skjøt en torpedo mot de fiendtlige skipene uten å triffe. Det ble gitt ordre om at alt disponibelt mannskap skulle angripe fienden. Tyskerne landsatte nå tropper som skulle angripe Bergen festning.

Bergen festning besto av, Harven fort med tre 21 cm kanoner og tre 21 cm haubitser, og Hellen fort med tre 21 cm kanoner. Disse var om morgenen ^{1/}alarmert og satt i stand til et eventuelt angrep. Den festningens torpedobatteri på Tvarven var ikke besatt. Man måtte oppgi kampen da tyskerne truet med å ta represalier mot byen hvis festningen ikke ble overgitt.

Utenfor Trondheim ble tyskernes ankomst meldt til Agdenes festning av festningens bevoktningsbåter ved tre-tiden. Det ble beordret ildåpning, men før festningen kom til skudd, hadde de tyske fartøyer, en krysser og fire jagere alt passert. Et batteri på Tysnes fikk alikevel sendt noen skudd etter dem. Tyskerne satte iland marine artillærister og infanterister. Festningen som ikke hadde noen dekningsavdelinger av hæren, ble etter kort tid overgitt til tyskerne. Den tyske krysser og en av jagerne fortsatte etter passeringen av festningen, inn til Trondheim. De kom til Trondheim allerede ved ^{fern}6-tiden om morgenen, og byen ble besatt uten motstand. På havnen i Narvik lå de to gamle panserskipene "Norge" og "Eidsvold". I byen var det en infanteribataljon og et par spesialavdelinger. Det var beordret ~~slåsses~~ ^{større styrker} til byen, men disse hadde blitt forsinket på grunn av snøvær.

Den tyske Narviksgruppen som ved 0. 300-tiden styrte inn Ofot - med 30 knops fart, ble sett av norske bevoktningsbåter som straks meldte fra. Panserskipene gjorde klart skip, og "Eidsvold" gikk ut av havnen for å ta stilling utenfor Ankenesodden, mens "Norge" foreløpig ble liggende på havnen for å holde telefonsambandet med land. Det ble satt iland tropper ²på begge fjordsider med det oppdrag å ta de batterier som tyskerne feilaktig antok, lå der.

1. x 8/4
2. x tyske

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

På veien innover ble ytterligere tre jagere detasjert med oppdrag å gå inn Herjangsfjorden og sette iland tropper som skulle besette Elvegardsmoen. Den ble besatt uten motstand om morgenen den 9. april. Etter det gikk tre jagere under ledelse av flotiljesjefen mot Narvik. Sjefen for tredje Bergdivisjon, generalmajor Dietl var ombord på sjefsskipet. Panserskipet "Hidsvold" fikk ved 0. 430-tiden kontakt med disse jagerne på kloss hold. Etter kort pålamsentering ~~endte~~ endte med at "Hidsvold" ble torpedert og sank iløpet av 13 sekunder med tap av 175 mann uten å ha kommet til skudd. "Norge" kom til skudd, men kunne ikke hindre at de jagerne satt i land soldater og tok opp kampen, etter få minutter ble også "Norge" senket av torpedoer, med et tap av ~~1010~~ 1010 mann. De tyske tropper marsjerte inn i byen uten å bli stoppet av det det svak-e vaktholdet i kaiområdet. Byens øverstkommanderende, oberst Lundlo overga byen til tyskerne etter forhandlinger med generalmajor Dietl. General Fleischer oppholdt seg på denne tid i Finnmark. Han godtok ikke overgivelsen. Han ga oberst Lundlos nestkommanderende, major S. Gudal, ordre om å organisere forsvar av jernbanen nordover til Sverige. Oberst Lundlo ble arrestert.

Etter at de tyske krigsskip i Oslofjorden hadde passert Raupy og Holørne, fortsatte de innover fjorden. Da de var kommet til bassenget mellom Korten Hiltvet, stoppet de for å overføre de landgangstropper som skulle besette Raupy og Holørne og marinens hovedstasjon. Etter at de var ferdige med denne overføringen ved 0. 230-tiden, satte minesveipere i grupper på to fartøyer igang mot sine mål. Hovedstyrken gikk mot Oscarsborg. Hovedbatteriet på Oscarsborg, var et 23 cm batteri fra 1890-årene. Det var kun besetning til en kanon. Denne besetningen ble delt på to kanoner, og også den tredje ble ladet. Ved siden av dette var også et 15 cm og et 57 mm batteri på prøbaksiden besatt. Man ventet med og skyte til det tyske lederskipet "Blucher" var kommet på 1 800 meters hold. Branner slo opp fra ^{skipet} drivstoffslagere og ammunisjonslagere, styreledning og maskineri kom i uorden. "Blucher" passerte festningens torpedobatteri som straks sendte to torpedoer mot skipet. Eksplosjoner fulgte og vannmasser trengte inn. "Blucher" sank ca. to timer etter at første skudd var falt, og ca. 1000 mann omkom. De etterfølgende fartøyer oppfattet torpederingen av "Blucher" som minesprengning og trakk seg derfor ut av prøbaksundet, og satte iland soldater (i Moss og Son) som ble sendt til Oslo. Senere på dagen ble også tropper satt iland i Trøbak for å angripe festningen fra landsiden, med støtte av fly og skipsartilleri. Utpåkvelden ble festningen besatt av tyskerne. Festningen ble

OMKJØING DEN 9. APRIL 1940.

overgitt morgenen etter, de tyske skipene fortsatte nå mot Oslo, ca, 30 timer forsinket. Oslo forsvar gjorde seg klar til kamp. Det besto av, syv jagerfly og en bakkestyrke på ca. 100 mann på Fornebu. Luftvernartilleriet med ca. 500 mann samt garden med tre kompanier med ialt 500 mann. Dessuten var nøytralitetsbataljonen på Trandum, II/I.R.5. satt innmarsj mot Oslo. Det tyske flyangrep begynte så snart det lysnet av dag og de syv jagerflyene ble snart nedkjempet. Etter at disse var nedkjempet begynte tyskerne å bombardere og beskytte flyplassen med mitraljøser, og transportfly begynte å lande. De norske styrker ~~ble slått tilbake~~ ^{ble etter hvert} og ved 12-tiden hadde tyskerne landsatt seks kompanier. Utpå ettermiddagen fulgte bl. a. to fallskjermkompanier. Garden hadde sendt ut en avdeling for å sikre seg de overlevende fra "lucher".

De overlevende ble fanget, men ble senere løslatt etter ordre fra høyeste hold. Det dreide seg om ca. 300 tyskere, deriblant også general "Engelbrecht" som var en av hovedmennene ved invasjonen. At disse fangene ble løslatt virker helt sykt, men man kunne vel ikke vente så stort av de ansvarlige myndigheter.

Så hva som skjedde politisk:

I henhold til mottatt oppdrag leverte den tyske utsendingen Brauer en note til utenriksminister Loht, med forslaget fredelig besettelse av Norge. Denne noten ble overrakt allerede kl. 5 om morgenen. Etter en kort samtale med regjeringen svarte Loht:

"Vi bøyer oss ikke frivillig. Kampen er allerede i gang." De sa Brauer: "Da blir det kamp, og ingenting kan redde dere." Etter at regjeringen hadde avist det tyske ultimatum inntraff det krigstilstand mellom Norge og Tysland. Under konferansen med "Brauer" kom stortingspresident Hambro. Han hadde tidligere på morgenen, på eget initiativ gitt ordre om at Stortingets protokoller skulle samles og at personalet ^{spulle} kalles sammen. Ved siden av dette hadde han også fått ordnet det slik at et ekstrapog sto klar til avreise fra ca. kl. syv.

Da Hambro var kommet til regjeringsmøtet, foreslo han at også Kongen og regjeringen skulle forlate byen og dra til Hamar så alle de øverste statsmakter kunne møtes der. Etter en tids tviling gikk regjeringen med på dette og toget med Kongen og hans familie, de fleste av regjeringens medlemmer og nesteparten av Stortinget forlot Oslo ca. kl. 7.30.

Grunnlovens § 68 sier følgende: "Stortinget sammentræder i almindelighet den første søgndag i oktober maaned hvert år i rigets hovedstad medmindre Kongen paa grund af overordentlige omstændigheder

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

Saasom fiendtlig infald eller smitsom syge, dertil bestemmer en anden kjøbstad i riget. Saadan bestemmelse maa da betimelig bekjendtgjøres.

I henhold til denne paragraf hadde Hambro sørget for at det i Statsråd hos Kongen, ble bestemt at dagens Stortingsmøte skulle bli holdt på Hamar. Ved dette var møtet i lovlig orden. Stortingsmøtet begynte kl. 13.00 og varte ca. en halv time. Ved dette møtet var 46 representanter fraværende, men de fleste av de fraværende kom etter senere om dagen. Ved det neste møtet, som begynte kl. 13.30 var det bare seks representanter som manglet. Under dette møtet kom det melding om at tyske tropper var på vei mot Hamar for å arrestere Stortinget. Stortingspresident Hambro kunne opplyse at det sto et ekstratog klar til avgang for Elverum. På Elverum ble det satt et nytt møte ca. kl. 21.40. Dette møtet varte i om lag tre kvarter. En av de saker som ble tatt opp den 9. april var regjeringsspørsmålet. I statsråd hos Kongen samme formiddag hadde Regjeringen Nygaardsvold sagt seg villig til å gå av. Etter en konferanse om dette emnet ble det lagt fram en henstilling til Regjeringen om å fortsette i sine embeder, men at det skulle utnevnes noen nye statsråder fra de andre partiene. Under Elverums møtet fråsatte Hambro følgende forslag: "Stortinget bemyndiger Regjeringen til, inntil det tidspunkt kommer da Stortingets presidentskap etter konferanse med Regjeringen innkaller Stortingets medlemmer til neste ordinære møte, å varetta rikets interesser og treffe de avgjørelser og beføyelser på Stortingets og Regjeringens vegne som må anses påkrevd av hensyn til landets sikkerhet og fremtid."

Det har vært stor usikkerhet om denne generalfullmakten som Hambro selv kalte den, noengang ble vedtatt av Stortinget. Under møtet kom det en telefon fra politimester Håvie i Elverum. Han spurte om det var meningen at det skulle kjøpes. Sekretær Proch forela spørsmålet for utenriksminister Koht. Denne svarte at det ikke skulle kjøpes. Å antyde at den eneste avdeling som skilte fienden fra Konge og Regjering, så lenge det fantes noen som kunne kjøpe, var så dumt og langt borti nått, at det tydelig viser hva slags Regjering Norge hadde på denne tiden. Avdelingen som skilte Kongen og Koht fra tyskerne slo imidlertid, stikk imot Kohts ordre tyskerne tilbake.

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

Etter at Regjeringen Nygaardsvold var flyktet gjorde NS-føreren "Vidkun Quisling" seg klar til å danne ny regjering. Jeg skal under sette opp hva som ble foretatt på NS-hold den 9.

Utpå ettermiddagen begynte det å komme NS ledere, fra hele landet, for å konferere med Quisling. Korvettkaptein Schreiber[†] kom også og fortalte at senkningen av "Blücher" hadde rystet den tyske overkommando fordi den hadde fått beskjed om at okkupasjonen, så langt det var mulig skulle gjennomføres uten blodsutgydelser. Nå ga noen fort ennå ild, særlig Bolarne i ytre Oslofjord, og general "Engelbrecht" truet med å ødelegge disse. Det ble spurt om ikke Quisling~~en~~ kunne gjøre noe for å forhindre dette. Ved 17-tiden skal en av de tyske legasjonsmedlemmene, Scheidt, ha uttalt at tyskerne nå var rasende ~~og~~ over senkningen av "Blücher" og forberedte seg på, hensynsløst å knuse all videre motstand. Det var bare en ordre fra Hitler som hittil hadde stoppet "Luftwaffe" fra å gå til full aksjon. Han kunne når som helst vente at Hitler ga nye ordre. Scheidt sa at han hadde direkte informasjon fra Berlin om at Hitler ville se med velvilje på en regjering dannet av Quisling. Tyskland ønsket bare å beskytte sine vitale interesser mot britiske nøytralitetsbrudd. 11. 19 ~~1940~~ ^{Jeg talte!} legasjonsmedlem Scheidt og ~~Scheidt~~ at Quisling hadde fått anvist tid til en tale i radioen. Quisling begynte å tale til det norske folk og til verden, kl. 19.32. Han sa:

"Norske kvinner åganenn !

Efter at England har brutt Norges nøytralitet ved å legge ut minefelter i norsk territorialfarvann uten å møte ~~høytidelig~~ den vanlige intetsigende protester fra regjeringen Nygaardsvold, har den tyske regjering tilbudt den norske regjering sin fredelige hjelp, ledsaget av en høytidelig forsikring om å respektere vår nasjonale selvstendighet og norsk liv og eendom. Som svar på dette tilbud om løsning ~~av~~ vårt land helt uholdbar situasjon, har regjeringen Nygaardsvold iverksatt almindelig mobilisering og gitt den hensiktsløse ordre til de norske stridskrefter å motsette seg den tyske hjelp med ~~åpnet~~ makt. Selv har regjeringen flyktet efter således lettsindig å ha satt landets og dets innbyggers skjebne på spill.

offiser ved den tyske legasjonen i Oslo.

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

Under disse omstendigheter er det den nasjonale samlingsbevegelses plikt og rett å overta regjeringsmakten for å verne om Norges sikkerhet og selvstendighet. Vi er de eneste som i kraft av forholdene og vår bevegelses nasjonale mål kan gjøre dette og bervede redde landet ut av den desperate situasjon som parti-politikerne har ført vårt folk opp i. Regjeringen Nygaardsvold er trådt tilbake. Den nasjonale regjering har overtatt regjeringsmakten med Vidkun Quisling som regjeringssjef og utenriksminister, og med følgende andre medlemmer:

1. Professor Birger Meidell, kirke- og undervisningsdepartementet.
2. Politisjef Jonas Lie, justisminister.
3. Dr. Gulbrand Lunde, sosialminister.
4. Direktør Albert V. Lagelin, handels- og forsyningsminister.
5. Arkitekt T. Rustad, landbruksminister.
6. Professor R. Skåncke, arbeidsminister.
7. Godseier P. Lrytz, finansminister,
8. Major L. Hvostef, forsvarsminister.

Alle nordmenn oppfordres til å vise ro og bæivindighet i denne for vårt land så vanskelige situasjon. Ved felles anstrengelser og alles godvilje skal vi berge Norge fritt og frelst gjennom denne svære krise.

Og tilføyer at slik som situasjonen har utviklet seg, er enhver motstand ikke bare nytteløs, men direkte helt ensbetydende med kriminell øieleggelse av liv og eide. Enhver embetsmann og andre stats- og kommunale tjenestemenn og i særdeleshet alle vårt lands offiserer i hær, marine, kystartilleri og luftvåpen er forpliktet til å lyde ordre fra den nye nasjonale regjering. Enhver avvikelse herfra vil medføre det alvorligste personlige ansvar for vedkommende. Fordvrig vil det bli gått rettferdig og hensynsfullt frem mot alle landsmenn.

Med disse ord gikk Vidkun Quisling inn i historien, forandret situasjonen i Norge og dømte seg selv til døden. Det må merkes at Quisling ikke proklamerte seg som statssjef og forsøkte å få tak i kongens stilling, men bare prøvde å sette på benene en provisorisk regjering til å styre landet etter at regjeringen Nygaardsvold var flyktet.

medley

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

Etter talen trykket Quislings sekretær, Franklin Knudsen, sin sjefs hånd og sa: "Dette er en historisk stund jeg taler med den nye statsminister." Til dette svarte Quisling følgende:

"Det er ingen stilling å ønske seg. La oss håpe at tyskerne og vårt folk forstår våre hensikter. Jeg vil bli kalt den store forræder. Jeg ønsker ikke å blande Dem opp i dette."

Av disse ord går det fram at Quisling, allerede da visste hvilken utakknemlige oppgave han hadde tatt på seg.

På denne tiden var regjeringen, Kongen og Stortinget på

vill flukt innover i landet. Hambro, Kongen og Nygaardsvold

dro til ~~Nybergsund~~ ^{Nybergsund} fra Sverige. I Nybergsund

ba igjen Nygaardsvold om at regjeringens byrder måtte bli løftet

fra hans skuldere. Hambro sa at dette var umulig. Flukt inn i det

nøytrale Sverige ble foreslått og Hambro foreslo at han selv skulle

dra dit med en gang i håp om å få kjøpe svensk materiell, skjønt

det var uklart hva slaghjelp det skulle være i det ^{da}. Batalte

Kronprind Olav som en mann. Han sa at han ikke hadde den fjerneste

tanke om å dra til Sverige, det ville bare være en plage for den

svenske regjering og føre til full overgivelse av Norge. Han

ville dra nordover til Rena og Rendalen, organisere geriljakrig

og dele folkets skjebne. Han ble imidlertid overstemt, og det ble

bestemt at Hambro skulle ledsage Kronprinsesse Martha og de tre

barna til Sverige neste morgen. Tidlig om morgenen dro Hambro

og Kronprinsesse Martha og barna til Sverige. Kronprinsessen og

barna ble plassert på Salen turisthotell, mens han selv dro til

Stockholm for å forhandle med svenskene. Den i rang nest høyeste

mann i Norge var ikke lenger i landet. I mellomtiden var minister

Brauer, som sto overfor problemet med to norske regjeringer, opptatt

med å forsøke å komme i kontakt med regjeringen Nygaardsvold, uten

at Quisling kjente til det. Koht og tre forhandlere hadde derfor

blitt igjen i Elverum for å møte Brauer. Her foreslo Brauer at

han skulle møte Kongen alene i Elverum. Kongen kjøtte så tilbake

til Elverum for å møte Brauer der kl. 13 10. april. Før dette

møtet ble de militære sjefer rådspurt om hva de syntes om situasjonen

og om mulighetene for væpnet motstand. Forsvarsministrene, oberst

Birger Ljungberg, kommanderende general Kristian Laake, general-

stabssjef oberst Rasmus Hatledal og oberst Ruge var alle enige om

at væpnet motstand ville være nytteløs.

OMKJØRING DEN 9. APRIL 1940.

Det var på dette tidspunkt general Laake og oberst Hatledal bestente seg for å trekke seg tilbake, noe de begge hadde god grunn til. General Laake skal etter det Koht har fortalt ha fått nervesammenbrudd. Oberst Hatledal hadde også dårlig helse og hadde dessuten fått en meget skarp overhøvling etter at han hadde forslått mobilisering den 4. og 5. april. Oberst Luge som på dette tidspunkt var generalinspektør for infanteriet, gjorde det klart at uten festninger, uten en organisert hær og med avbrutte kommunikasjoner var de væpnede styrker for ingenting å regne. Han mente at man måtte oppgi forsvaret av Sør-Norge, og heller konsentrere seg om Trøndelag og Vest-Norge. Militærledelsen var enig i Quislings forsvarspolitikke før krigen og kom nå til nøyaktig samme konklusjon som han, nemlig at det ville være nytteløst å kjempe videre. Utenriksministeren og de tre delegatene var ikke særlig høye i hatten da de gikk for å møte minister Brauer kl. 15. Brauer ville overhodet ikke ha noe å gjøre med delegasjonen, men gikk med på at Koht skulle få være tilstede på møtet mellom Kongen og hær. Brauer sa på dette møtet klart i fra at han ikke ville ha noe mer med regjeringen Nygaardsvold-Koht å gjøre. Han krevde en regjering som Tyskland kunne ha tillit til, og sa at han var blitt beordret av Hitler pr. telefon til å be Kongen utnevne den regjering som var ved makten i Oslo, under ledelse av major Quisling, til sitt råd. Etter et kort møte med delegatene svarte Kongen at han ikke kunne gå med på kravet, men hvis regjeringen kom til den beslutning at landets interesser nødvendiggjorde at man bøyet seg for kravet, så kunne han personlig ikke gå med på utnevnelsen av Quisling-regjeringen, og han ville bli tvunget til å abdisere. Etter møtet dro Kongen tilbake til Nybergsund, mens Koht forble i Trondheim for å utforme en proklamasjon mens han ventet på det offisielle svar fra Kongen. Til sin regjering sa Kongen: "Dette er første gang jeg selv har uttalt meg om en sak før den har vært diskutert av dere. Jeg har snakket med Kronprinsen, og hvis regjeringen avgjør at det er nødvendig å akseptere Quisling, vil jeg abdisere på vegne av meg selv og mitt hus."

* Se Nasjonal Samlings program punkt nr. 27 i programmet helt bakerst.

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

Dette ble telefonert til Utenriksminister Koht til Elverum, som sendte det videre til Brauer som oppholdt seg på Eidsvoll. VVi vil stå fast, " sa Koht. Hamar og Vigra radiostasjoner kringkastet denne meldingen og noen andre meldinger ut til det norske folk. Quislings utsending, Kaptein Irgens, klarte ikke å få kontakt med kongen før kl. 7 morgen den 11. april. Kaptein Irgens oppgave var å forhandle med kongen angående regjeringen og forholdet med tyskerne, men da han kom tilbake til Oslo kl. 15 samme dag var han tomhendt, uten noen som helst avtale. Quisling ble både sint og skuffet da Irgens kom tilbake uten noe resultat, og beordret han til å dra tilbake for å treffe kongen på ny. Dette ble uten resultat for regjeringen Nygaardsvold var på dette tidspunkt smuldret opp og spredd over alle vidder. I radioen utalte Quisling at han ville arbeide innenfor Grunnlovens ramme og "i samarbeide med det kongelige hus." Mens dette skjedde rykket Quislings folk inn i regjeringskontorene. Det var etter dette han for første gang ble kalt Ministerpresident, en tittel som han skulle komme til å bære ~~offisielt~~ fra februar 1942 til mai 1945. Den 12. april flyktet kongen, kronprinsen, noen få gjenværende medlemmer av regjeringen Nygaardsvold og noen embedsmenn til Innbygda i Trysil. Et spørsmålet det dreide seg om nå, var om man skulle flykte til Sverige eller til Norge der hvor det ble antatt at Ruge, den nye øverstkommanderende, hadde sitt hovedkvarter. Kronprins Olav nektet fortsatt å slutte seg til sin familie i Sverige. Han insisterte på å dele sitt folks skjebne, den lille hilkolonne satte kursen mot Lillehammer. Kongen, kronprinsen og deres følge ble stoppet på Rena, der de fikk melding om at tyskerne var i nærheten, ca. 25 km borte. Etter denne meldingen sendte folget og satte kursen ~~mot~~ Brevsjø ved den svenske grensen. De nådde grensen tidlig om morgenen den 13. april. Det har vært stor diskusjon om kongen gikk over grensen til Sverige eller ikke. Noen meldinger går ut på at Kong Haakon ringte til kong Gustaf av Sverige for å be om tillatelse til å krysse grensen. Dette skulle svenske kongen ha avslått og det skulle ha funnet sted et litt mindre pent ordkløveri mellom de to herrer. Andre meldinger går ut på at det kom melding om tysk flyangrep og at kongen derfor hadde dradd over grensen til Sverige for å søke tilflukt der.

Y OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

Til tross for de motstridende meldinger må man gå ut fra at Kongen var i Sverige en kort tid, og at han ville ha blitt der hvis det hadde vært mulig. Kongen, Kronprinsen, en adjutant, Trygve Lie og Terje Wold, (~~Hådto~~Wold og Lie var medlemmer av regjeringen) dro fra grensen etter kort tid og satte av sted for å prøve å finne Kuge. Ved Rena, halvveis til Lillehammer oppga de letingen og satte isteden kursen nordover. De dro oppover langs Glomma og nådde morgenen den 13. april Rendalen. Der vilte de en kort stund før de dro videre. De fortsatte så til Tynset, så vestover via Alvdal og Folldal til Jernbanen Oslo-Trondheim ved Hjerkinna, som de nådd ~~ved~~ kl. 18. Tyskerne kontrollerte Trondheim-enden, men besatte ikke toget, som var under norsk kontroll fra Støren og sørover. Kongen og hans følge kom seg ombord i et av togene, som kom forbi og gjemte seg i postvognen. Ved midnattstider krep^{de} fram fra gjennestedet og gikk av i Otte. Kongen fikk seg en seng i et pensjonat og hvilte ordentlig ut for første gang på fire dager. Den 14. april ankom statsminister Nygaardsvold, og Kongen sendte ut en proklamasjon:

Stillingen er at jeg ikke kan fortelle dere hvor jeg, Kronprinsen og regjeringen oppholder oss i Norge. Omkring samtidig rapporterte Hambro, feilaktig, atB Bergen og Trondheim var gjenerobret, mens forholdet var at de allierte styrker var på tilbaketog. Hambros melding gjorde at stemningen kom opp, men den førte også de allierte bak lyset i et øyeblikk da de diskuterte hvordan de best skulle komme Norge til hjelp. Den 14. april landet tyske fallskjermssoldater i området rundt Trondheim og avskar derved muligheten for det kongelige selåkap å komme til kysten. Den 22. april flyttet Kongen, Kronprinsen, en adjutant, Nygaardsvold, Trygve Lie og Terje Wold til Stugflåten Turisthotel som lå oppe i Romsdalsfjellene. Der ble det holdt et regjeringsmøte med bare tre regjeringsmedlemmer til stede. Vedtakene som ble gjort var: ~~vedtak~~ om en militær administrasjon, siviladministrasjon, handelsflåten, Norges bank og om norsk rikskringkasting. Alle disse vedtakene var nytteløse å ~~de~~ satt ut i verk. Natten 22.23 til 23. april kom Kongen og Kronprinsen i den britiske marines varetekt. De bodde i området omkring Molde til den 30. april ^{da} de gikk ombord i "HMS Glasgow" som førte dem til Tromsø.

OMKRING, DEN 9. APRIL 1940.

På dette tidspunkt hadde også britiske "styrker" kommet nordmennene til hjelp. Det er kanskje ikke riktig å kalle dem styrker, da de besto av ubetrente barn og unge som var sopt opp fra gatene. Ved siden av menneskeprøvet det også kom deler av den norske kongen og hans følge ankom Tromsø den 1. mai. Her traff kongen Ruge, som nå fikk kommandoen over alle militære styrker. Mens de oppholdt seg i Troms fylke bodde kongen og kronprinsen i Målsdalen. Regjeringen bygget på Håkonsborg nå var blitt någengnende samlet igjen holdt sine møter i Tromsø meieri. Den 7. mai talte kongen i radioen fra Tromsø: "Vi hadde freid og heldigvis ikke mistet vår frihet. Nordnorge og de østlige delene av landet er planlagt skal vi fortsette gjenerobringen av Norge." Den 17. mai sa han: "Vi kan fremdeles kalle Nord-Norge vårt eget. Denne del av landet, som i årreker kanskje ikke er blitt lagt merke til slik den i dag er, har i disse dager gitt bevis på lyktighet og verdighet til å representere et fritt og uavhengig Norge -- Til alle landsmenn i de okkuperte områder, vil jeg uttale håpet om at de ikke nå tape motet og at vi nå ha håpet med oss -- i å gjenvinne friheten." Kronprinsen talte også i radioen, og sa følgende: "Utsiktene ser mørke ut for Norge av oss, men trass i alt vil vi holde fast ved den tro at retten vil seire til slutt." 20. mai sa kongen følgende: "Norge nasjoner kjemper her -- Uåpenfaller fjerne alle nasjoner som kjemper på den norske front, fortsett å være stålhaftige og sterke i overbevisning om at den endelige seier vil bli den gode til sak." Den 1. juni kom det melding til kongen om at de allierte styrker ville trekke seg tilbake fra Norge -- fra Narvik. Tyskerne hadde den 29. mai blitt presset tilbake fra Narvik, og nå ville de allierte oppgi denne for tyskerne, meget vilkårlig. Kronprinsen sa igjen at han ville bli tilbake for å dele sitt folks skjebne, og at han ikke på noen måte kunne tenke seg å stikke av. Han ble imidlertid igjen overstemt av politikerne og ble tvunget til å bli med den "heltnodige" statsledelsen til England. Hordjeff, Ruge, fikk imidlertid lov til å bli i Norge.

Kongen og regjeringen forlot Tromsø med "HMS Devonshire" den 7. juni, og dro til England. Følgende proklamasjon ble utgitt: "Kongen og regjeringen...forlater landet... De gir imidlertid ikke opp kampen for Norges frihet og uavhengighet. Tvertimot kommer de til å fortsette kampen utenfor landets grenser -- Vi står samlet om intregende å oppfordre det norske folk til å holde motet oppe like overfor all

OMKRING DEN 9. APRIL 1940.

Undertrykkelse og prøvelse. Vi er overbevist om at ingen nordmann vil forråde frihetens sak - - Vi er bestemt på med all vår styrke, med våre liv og alt vi har å kjempe for Norge." Proklamasjonen ble offentliggjort den 9. april for som Koht sa det, "å gi general Luge tid til å forberede demobiliseringen av hæren." Etter at Regjeringen regjering i England hadde forlatt landet ble det gjort klart til kapitulasjonsforhandlinger med tyskerne. Denne avtalen ble undertegnet den 10. juni. Etter at kapitulasjonsavtalen var undertegnet av den norske regjeringen var det sluttet en våpenstillstandavtale med tyskerne, til tross for dette oppfordret regjeringen til sabotasje og motstand, altså et åpent brudd på avtalen. Faktum er at kapitulasjonsordren var gitt, undertegnet av den norske regjering etter vedtak av kongen i statsråd. Tyskerne fikk etter undertegningen legal status i Norge, og krisen mellom de to land hørte opp.

Kapitulasjonsavtalen er gjengitt under.

" Mellom den tyske overkommando i Norge representert ved oberst i Generalstaben Buschenhagen og den norske overkommando representert ved oberstsynthant i Generalstaben H. Loscher-Nielsen er idag sluttet følgende

AVTALE

I betraktning av den norske 6. divisjons tapre holdning tilkiden tilstått følgende yrefulle betingelser for nedleggelse av våpnene:

§ 1

Samtlige norske stridskrefter legger ned våpnene og forplikter seg til ikke å gripe til våpen igjen mot det tyske riket eller dets allierte så lenge den nu pågående krig varer.

§ 2

Den norske overkommando overgir de tyske krigsfanger som befinner seg i dens varetekt samt en liste over eventuelt borttransporterte sårede og fanger.

§ 3

Den norske overkommando sørger for at alle våpen legges ned og overleveres sammen med alle militære transportmidler til lands

OMKJØRING DEN 9. APRIL 1940.

og til sjøs, samt forråd av ammunisjon, utrustning, brennstoffer, smøreolje, gummi hjul, og sprengstoffer i ubeskadiget stand. Forråd som ikke kan overleveres skal det gis en fullstendig fortegnelse over. Likeledes alle fartøyer over 100 tonn.

§ 4

Den tyske overkommando vil efter at de tyske krigsfanger er blitt utlevert sammen med våpen og øvrige gjenstander, gå med på hjemsendelse av offiserer og menige som ikke er yrkessoldater. Yrkes-soldater har valget mellom å avgi æresord på ikke å ta opp våpnene igjen mot tysk-tyske rike i krigen eller ærefullt krigsfangenskap. Offiserene beholder sine personlige våpen.

§ 5

Forlangende om overvåking og rapportering gi den tyske overkommando en fullstendig fortegnelse over alle de utførte kamphindre, for eksempel land- og sjøminer, sperringer, forberedte sperringer (også de som er utførte av allierte tropper) med skisse over hvor de hvor de ligger samt en skisse over alle sambandsmidler (ledningsnett og radio o.s.v.) Den norske overkommando skal stille til rådighet for den tyske overkommando i dens område forhåndsbeholdte fartøyer og andre redskaper som trenges til å fjerne kamphindre til lands og til sjø som er nevnt i forrige avsnitt. Den norske overkommando sørger for at flyplassene Gardnøss og Skånland snarest settes i brukbar stand. Den norske overkommando skal videre avhånde seg fra å bruke de forhåndsbeholdte sambandsmidler til å kommunisere med utlandet, og sørge for at det heller ikke gjennom sivile myndigheter eller privatpersoner finner sted noen radio-, telefon- eller telegraforbindelse med de stater som det tyske rike er i krig med.

§ 6

På forlangende og mot vederlag stiller den norske overkommando til rådighet for den tyske overkommando sjøtransportmidler under sjølydig ledelse i nødvendig omfang for militærtransporter.

§ 7

Den allerede innledede norske demobilisering blir gjort gjeldende også for de norske tropper i Finnmark, untatt to bataljoner, og et
og et

OMKJØRING DEN 9. APRIL 1940.

Batteri ved grensen i Øst -Finnmark.

§ 8

Den norske overkommando gir de ansvarlige myndigheter ordre til å innpente de krav som den tyske krigsmakt måtte stille med hensyn til los-, sjøsterke- og fyrvesen samt med hensyn til værvarsling for å beskytte Norge og sikre skips- og luftfarten.

§ 9

Denne avtale trer i kraft straks. Den tyske forbindelsesoffiser til den norske overkommando vil bringe avtaledetaljspørsmål i orden. Avtalen er i fem tyske og fem norske eksemplarer. I tvilstilfelle blir den tyske tekst lagt til grunn.

Trondheim, 10. juni 1940.

For den tyske overkommando

W. G. M. M. M.
oberst i Generalstaben

For den norske overkommando

H. G. M. M. M.
oberstløytnant i Generalstaben

SAMLING DEN 9. APRIL 1940.

Og så skal jeg ta for meg det som hendte på Nasjonal- Samling hold i denne tiden.

Den 11. april fikk Quisling en telefon fra Hitlers utenriksminister, Ribbentrop. I denne samtalen ble Quisling meddelt at tyskerne ikke ville anerkjenne noen regjering Quisling, da minister Brauer sto i kontakt med Kongen og regjeringen Nygaardsvold og hadde all utsikt til å oppnå en fredsavtale. Denne telefonsamtalen virket som et slag i ansiktet på Quisling. Han hadde hele tiden, siden invasjonen begynte prøvd å være med på å danne en regjering som kunne arbeide til det norske folks beste samtidig som den var anerkjent av tyskerne.

Etter telefonsamtalen ble det holdt en konferanse der det ble bestemt at en av Quislings nærreste medarbeidere, Hagelin skulle reise til Berlin for å snakke med Hitler og den tyske ledelse. Quisling trodde ikke på at regjeringen Nygaardsvold torde å slutte fred med Tyskland, og tilfalte han, at den hadde ført en allfor utfordrende anti-tysk politikk.

Hagelin kom tenkandt hjem fra Tyskland, men Quisling ville ikke gi opp. En del står i boken "Jeg var Quislings sekretær":

"Men så den dødelige fare Norge svevet i, og han kjempet som en løve for å avverge den." Og gikk mange av Oslos og landets ledende menn, blant dem mange jurister inn for å styrte Quisling til fordel for et "Administrasjonsråd" som skulle bestå av såkalte "GOBE" nordmenn.

Men som før nevnt ga ikke Quisling opp da Hagelin kom med den triste melding fra Berlin, han prøvde gang på gang å såddentgodsstgeherbåde nåbibr til å endre sitt standpunkt, men ingenting hjalp. Om kvelden den 12. april ble det sendt et brev til kongen angående forhandlingene om fred. Men den 13. april kringkastet Kongen at ikke kunne røre hvor han oppholdt seg. Dermed var hele planen om fred falt i fisk. Den 15. april ble skjebnedagen for Quisling, det var denne dag han måtte gå.

Denne dag fikk biskop Berggrav, en av de "GOBE" nordmenn langt inn i Nordmarken, assistert av tysk livvakt, og oppfordret geriljasoldater til å nedlegge våpnene fordi de bare var franc-tireurs. For å si noe liknende ble Quisling henrettet." (Mesteparten av dette sistnevnte er hentet fra Halp Hewins bok "Quisling, profet uten ære.") Samtidig som biskop Berggrav gjorde dette ringte justitiarius Paal Berg, ~~til av sed~~ ~~lemmender~~ ~~til den norske legasjon~~ i Stockholm. Han sa: "Høyesterett har funnet å måtte sørge for at det oppr...

QWISLING DEN 9. APRIL 1940.

Opprettes for de besatte områder et administrasjonsråd for å lede den sivile administrasjon. I tillit til at Norges Konge under de forhåndsenværende ekstraordinære forhold vil billige at Høyesterett har grepet til denne nødutvei, oppnevner Høyesterettssom medlemmer: Fylkesmann I. L. Christensen, Dache-Wiig, A. Jensen, Farbek, og, og og og og." Etter dette ble Quisling formelt avsatt ogkl. 12.12.1940 den 13. april ble følgende kringkastet ut fra studioet i Oslo tilslutningselskap: "Etter at regjeringen Nygaardsvold hadde forlatt Oslo, var det i Norges hovedstad ikke lenger noen representant for den utøvende makt. I denne for land og folk skjebnesvære tid har herr Quisling stilt seg til disposisjon i hensikt å bidra til å unngå blodutgytelse i de okkuperte distrikter og til at regjeringen skulle opprettholdes. Ved nå å tre tilbake har han pånytt vårt sin ansvaretsfølelse og sitt fedrelandssinn. Jeg takke derfor herr Quisling for hans erklæring ved hvilken den av Høyesterett utvalgte ordning er blitt gjort mulig." Det var Høyesterettsskriverius Aadil Berg som uttalte dette. Etter talen prøvde formannen i Administrasjonsrådet, Fylkesmann Christensen å hjelpe Quisling med å få på fraksen, men Quisling ble rosende og rev den til seg og sa: "Nei, herr Christensen, det får jeg ikke lov til. Jeg har i en menneskelang tid gått omkring og spilt patriot og forsvarsvenn, men nå viser det seg at jeg er villig til å overta styret på tyske betingelser som jeg med forakt har avvist. Jeg har gjort den selv til gisselskilt påskudd i lekemakts menier. Jeg vil bli tvunget til å være med på å påføre dette folk til skammen, og når det er vel gjort, vil deres nye oppdragsgivere sparke dem ut av stillingen. Det er vel forstått." Quisling tok med en gang offisielt avstand fra Administrasjonsrådet. På et møte med 3 av sine kolleger sa han at han var blitt fjernet fordi han hadde øktet i garantier, inntrengerne at all geriljakrig mot dem ville finne sted (Se nederst på forutgående side hva Berggrav foretok seg den 13. april). Den store organisasjoner erklærte at de støttet Administrasjonsrådet: Den norske Bankforening, Norges Lande- og Skogbruksforbund, Norges Industriforbund, Bondepartiet og Lederforbundet. Disse og alle andre organisasjoner for det nye Berg-regime. Presseerklæringen fulgte Bergs proklamasjon og henviste flere ganger til "Administrasjonsrådet" som en "regjering", og tyskerne trodde virkelig at det var det de hadde fått i "Administrasjonsrådet".

OMKRUNG DEN 9. APRIL 1940.

~~Nasjonal~~ Nasjonal Samlings program.

Nasjonal Samlings mål er: Nasjonal enhet/uten klassemotsetninger og partier, et solidarisk folkesamfund bygget opp på yrkeslivets grunn, med sterkt og stødig styre - et faglig folkestyre.

Ut fra dette grunnsyn vil bevegelsen gjennomføre følgende program:

I. Staten og samfundet.

1. ~~Enslidende~~ Enslidende kraftig nasjonal riksregjering uavhengig av parti-politikk.
2. Nasjonens kultur- og næringsliv organiseres i selvstyrende legaliserte yrkeslag (laug) som danner bindeledd mellom den enkelte og staten, under statens kontroll. I riksting av yrkeslagene organiseres og gis innflytelse på rikets styre.
3. Statsforvaltningen rasjonaliseres med sterk økning av fagkyndiges innflytelse, og med skarpt skille mellom den allmennelige forvaltning og statens forretningsdrift.
4. Det kommunale selvstyre omlegges, og kommunene undergis effektiv statskontroll. Bylkesmennenes stilling som organ for regjeringsmakten styrkes. Grundig opprydning i de kommunale gjeldsforhold. Skarpt skille mellom statens og kommunenes oppgave og ansvar.
5. Lov og rett håndteres uavkortet. Staten overtar alt politi. Korrupsjon og uhederlighet bekjempes strengt. Et skapes vjernad for domstolene. Løgfolks deltakelse i rettsavgjørelser innskrenkes.
6. De offentlige finanser ordnes etter en flerårig finansplan med streng økonomi og minst mulig trykk på arbeidslivet. Samlet innføres, og skattene bringes etter hvert ned på et rimelig nivå, ens for hele riket. Bundne utgifter løses.
7. Frivillig arbeidstjeneste innføres for all frisk ungdom for å styrke solidaritets følelsen og som et ledd i arbeidet for å bygge landet.

II. Arbeidslivet.

8. Rett og plikt til arbeid for enhver. Ethvert ærlig arbeid skal aktes, enten det er kroppsarbeid eller åndsarbeid.

OMKJØRING DEN 9. APRIL 1940.

17. Fiskerne støttes ved hjelp til organisert sandrift, ved arbeid for bedre fiskeprodukter, bedre organisert utførsel, øket innenlandsk omsetning, modernisering av oppbevaringsmåtene og transporten, samt gjeldsordningen og lettet overgang for fiskere til jordbruk. Væktholdet mot fremmede trålere gjøres effektivt.

18. Energisk opphjelp av handverk, hjemmeindustri og småbedrifter.

III. Individet, slekten og folkehelsen.

19. Den enkeltes ansvar for å berge seg selv skjerpes. Enhver søkes stillet på den plass hvor han best kan nytte sine evner og krefter til det heles vel.

20. Familien og hjemmet vernes. Værdsatt for kvinnens virke i hjemmet og for morskapet høies. Politisk, rettslig og yrkesmessig likestilling mellom mann og kvinne. Barnetrygd gjennomføres og folketrygd for gamle og uføre.

21. Folkehelsen styrkes ved bedre ~~hygiene~~ og bedre boligforhold, ved å motarbeide alkoholmisbruk og opphjelpe sunn folkeidrett. Vern om folke-etten, vaneforbrytere, sinnssyke og ervedlig sterkt belastede personer, som etter sakkyndiges mening ikke kan få sunne barn, berøves forplantningsretten. Strengere kontroll med utlendingers oppholdstillatelse og innvandring.

IV. Skole og åndsliv.

22. Kristendommens grunnverdier vernes.

23. Bedre skoleutdannelse på kortere tid med større vekt på karakterdannelse, samfunnsånd, kroppsutvikling og det praktiske livet.

~~24.~~ 24. Fritt åndsliv med organisert selvstyre under statens tilsyn og kontinuerlig økonomisk støtte.

25. Presse, teater, kringkasting, film og andre kulturfornidlere skal fremme nasjonens interesser. Samundsfiendlig propaganda og utbredelse av klassehat forbys.

26. en naturlige sammensmeltning av de to målfører til ett norsk skriftspråk fremmes, men uten tvang.

OMKJØRING DEN 9. APRIL 1940.

V. Forsvaret og utenrikspolitikken.

27. Forsvaret styrkes, særlig sjø- og luftforsvaret. Hær, flåte og luftvern organiseres i sterkt samarbeid.

28. Utenrikstjenesten gjøres praktisk og effektiv. Det stokes opp flere linjer for en målbevisst nasjonal- og utenrikspolitikk.

29. Landetspolitikk skal især arbeide for å holde oppre utførsel og skipsfart. Varer som kan frembringes forsvarlig og tilstrekkelig innenlands, skal ikke hentes utenfra. Uten om denne selvbergg arbeidende for øket varebytte med andre land, om nødvendig på grunnlag av gjensidighet. Norske interesser i polarstrøkene hevdes våkent og sterkt.

30. Utenrikspolitikken skal øke tilknytning til rase-, kultur- og interessebeslektede folk verden over for særlig på denne fellesgrunn å gjøre vår innsats i folkenes verdensfælesskap. Over alt må gjelde at hensynet til hele landet går foran enkeltpersoners, partiers og landsdelers særinteresser. "Engen-nytte gjennom folkenytte."

Norge er et rike—vi skal bli et folk.

ette nasjonal samlings program er fremlagt på NS' landsting og godtatt av rådet 22. - 23. januar 1934, samt stadfestet av undertegnende fører 25. januar 1934, etter at hensyn er tatt til fremkomne bemerkninger.

Vidkun Quisling.